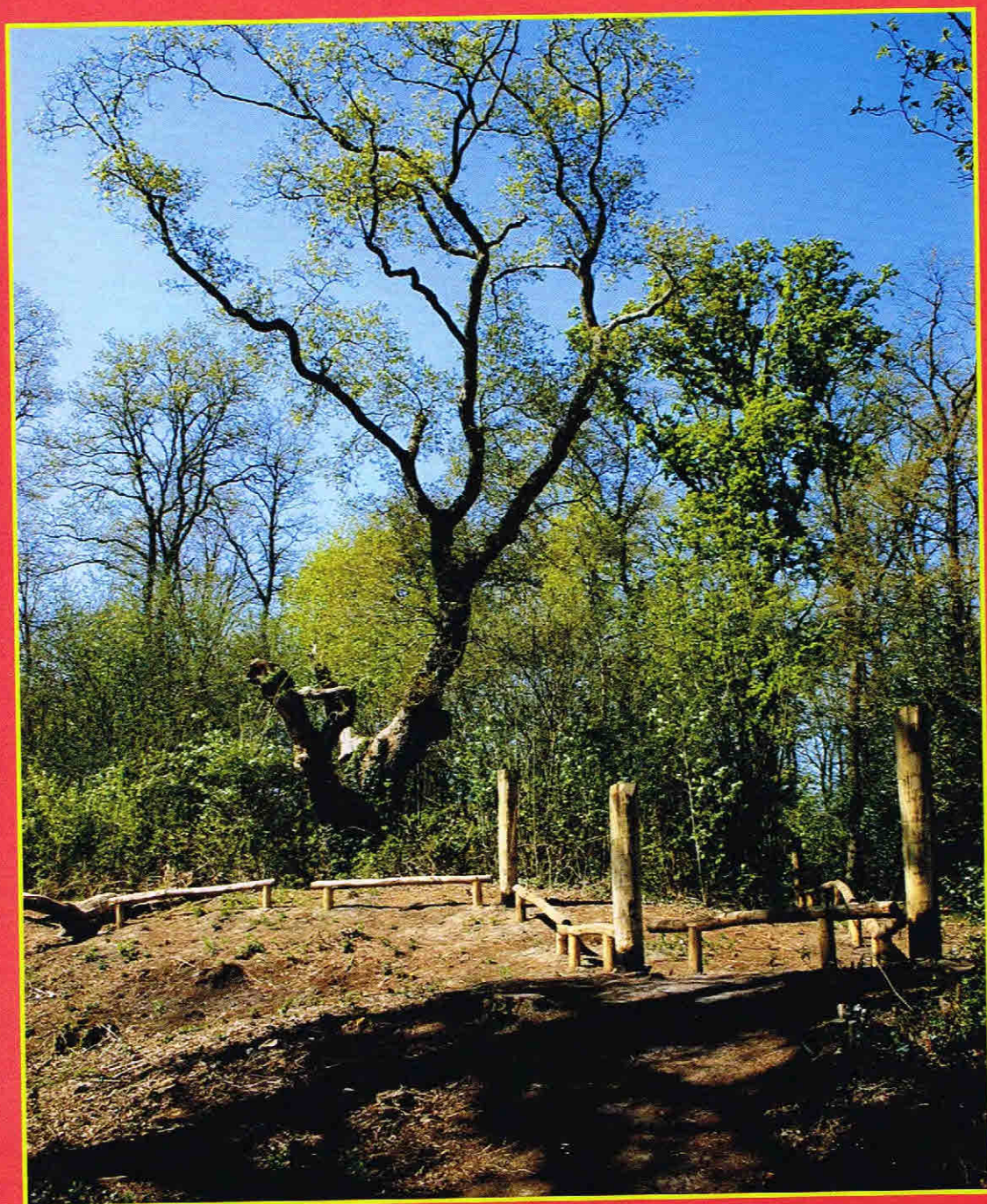

De geschiedenis van de Bekhofschans

De geschiedenis van de Bekhofschan

De geschiedenis van de Bekhofschan

Dit lesboek is ontwikkeld t.g.v. de opening van de hernieuwde Bekhofschan bij Oldeberkoop op 24 mei 2007. De hoofdtekst is geschreven door Geert Lantinga (Vereniging Historie Weststellingwerf) i.s.m. Sietske Bloemhoff (Stichting Stellingwarver Schrieversronte).

Het verhaal over het ontstaan van de naam van de Bekhofschan is een bewerking van het verhaal 'Bekhof' uit de bundel 'Wie hunnig hebben wil...' van J.W. Nijholt, Stellingwarver Schrieversronte, 1986.

Het verwerkingsmateriaal is ontwikkeld door Sietske Bloemhoff. Het lesboek is bedoeld voor de bovenbouw van het basisonderwijs in Oost- en Weststellingwerf.

Tekeningen: Dorpsarchief Oldeberkoop

Foto's: Dorpsarchief Oldeberkoop en Sietske Bloemhoff

Opmaak: Trijnie Telkamp

Druk: Van der Meer, Oosterwolde

Het verschijnen van dit lesboek werd financieel mogelijk gemaakt door Actieprogramma Cultuurbereik (rijk en provincie Fryslân), gemeente Ooststellingwerf, VSB fonds, Landschapsbeheer Friesland, Staatsbosbeheer, It Fryske Gea, Rabobank de Stellingwerven.

@ Stellingwarver Schrieversronte, 2007

Jullie hebben vast allemaal wel eens gehoord van de Bekhofschan bij Oldeberkoop. En waarschijnlijk zijn jullie allemaal ook wel eens langs die Bekhofschan gekomen. Vlakbij het riviertje de Lende, aan de weg Bekhof van Oldeberkoop naar Buil, kun je de Bekhofschan vinden. Tot voor kort was het, om te zien, niet meer dan een dikke bult grond met daar bovenop bosjes en een hele oude eikenboom die er slecht aan toe is. Onlangs is de schans en het gebied eromheen helemaal opgeknapt. Tja, en dat is dan de Bekhofschan.

Maar wat is nu eigenlijk die Bekhofschan? En waarom is de Bekhofschan zo bijzonder dat de schans helemaal opgeknapt is? En zijn er bij ons in de buurt nog meer van zulke schansen?

Dat zijn allemaal vragen waarop we jullie in deze lesbrieff antwoord gaan geven. En dat doen we, omdat we jullie uitnodigen om bij de feestelijke heropening van de Bekhofschan op 24 mei te zijn. En dan is het wel zo leuk om van tevoren een beetje te weten wat de Bekhofschan is. Daarvoor duiken we eerst met jullie een eind terug in de geschiedenis

De Bekhofschans. Rechts zie je de oude eik, links kun je nog een klein stukje van de brug over het riviertje de Lende zien. De foto werd een aantal jaren geleden gemaakt. Je kijkt hier naar het westen.

VIERHONDERD JAAR GELEDEN

We gaan zo'n vierhonderd jaar terug in de geschiedenis. Terug naar de Tachtigjarige oorlog, naar de tijd dat de Spanjaarden in onze streken de dienst probeerden uit te maken. Die Tachtigjarige oorlog begon, doordat de

Spaanse koning Filips de Tweede het protestantisme in Nederland wilde uitroeien. In 1567 kwamen de protestanten in opstand, waarop Filip een leger onze kant opstuurde. Dat leger werd aangevoerd door de Hertog van Alva. In 1568 begon de Tachtigjarige oorlog met de bekende slag bij Heiligerlee. De oorlog duurde, met een onderbreking van 1609 - 1621 (het zogenaamde Twaalfjarig Bestand), tot de Vrede van Munster in 1648 werd gesloten. Vanaf 1648 is de zelfstandigheid van de Noordelijke Nederlanden (het huidige Nederland) een feit.

DE SITUATIE IN ONS GEBIED

In de Tachtigjarige oorlog is Friesland, en dus ook ons gebied, regelmatig het doelwit geweest van de vijand. Vooral in 1582 en 1583 vielen de Spanjaarden onze provincie nogal eens binnen. Rovende en brandende trok de vijand richting Leeuwarden. Om dat zo veel mogelijk te voorkomen deden de Staten van Friesland hun best om de oostelijke en zuidelijke grenzen te beveiligen. De Stellingwerven liggen in het zuiden van de provincie, zodat ook hier verdedigingswerken kwamen. Dat gebeurde o.a. door het versterken van oude en de aanleg van nieuwe schansen. De Bekhofschans hoort bij die laatste groep. Friesland werd, buiten de versterkte steden, op die wijze door een zoom van kleine vestingwerken omgeven. In het voorjaar van 1585 houden de Spanjaarden weer plundertochten in onze omgeving. In Oldeberkoop wordt dan de toren van de kerk ondergraven, zodat deze helemaal wordt vernield.

Later is de toren weer opgebouwd, maar die is lager dan de oorspronkelijke. De Bekhofschans bestaat dan nog niet.

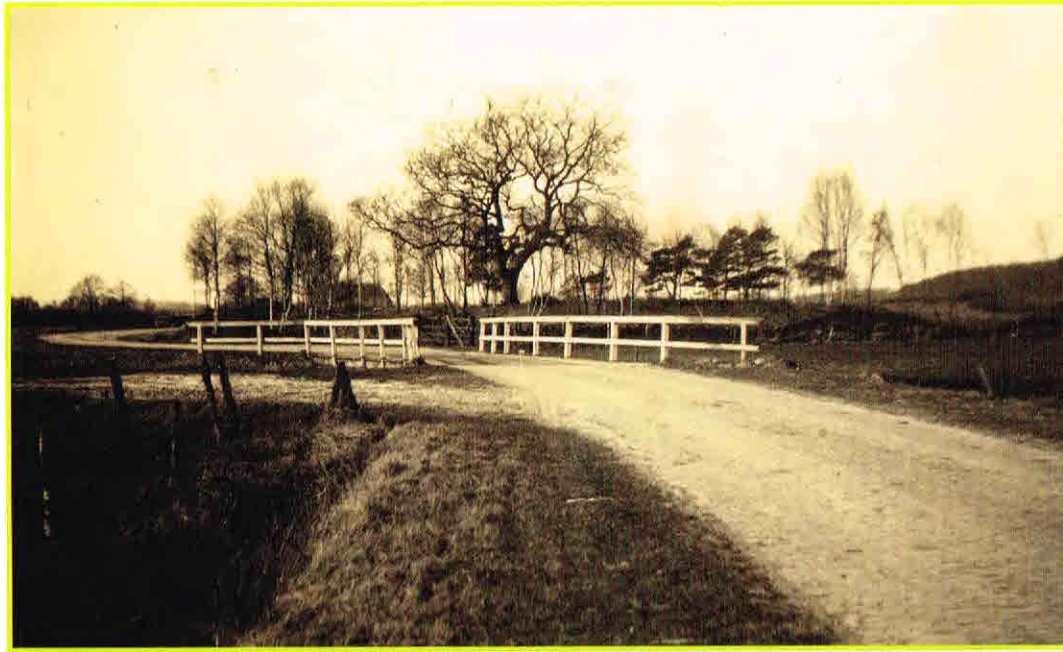
In 1593 geeft stadhouder Willem Lodewijk weer opdracht om sommige schansen te verbeteren en nieuwe aan te leggen. In die periode heeft ook onze streek veel te verduren van kleine, plunderende Spaanse troepen. Zo kwam in 1623 ook de Bekhofschans tot stand. Dat de schans juist op die plek werd aangelegd is niet verwonderlijk. De weg die daar toen al lag, was één van de grote wegen van Drenthe naar Friesland en omgekeerd.

In 1585 werd de toren van de kerk ondergraven en helemaal vernield. Later is de toren weer opgebouwd, maar die is lager dan de oorspronkelijke.

DE BEKHOFSCHANS

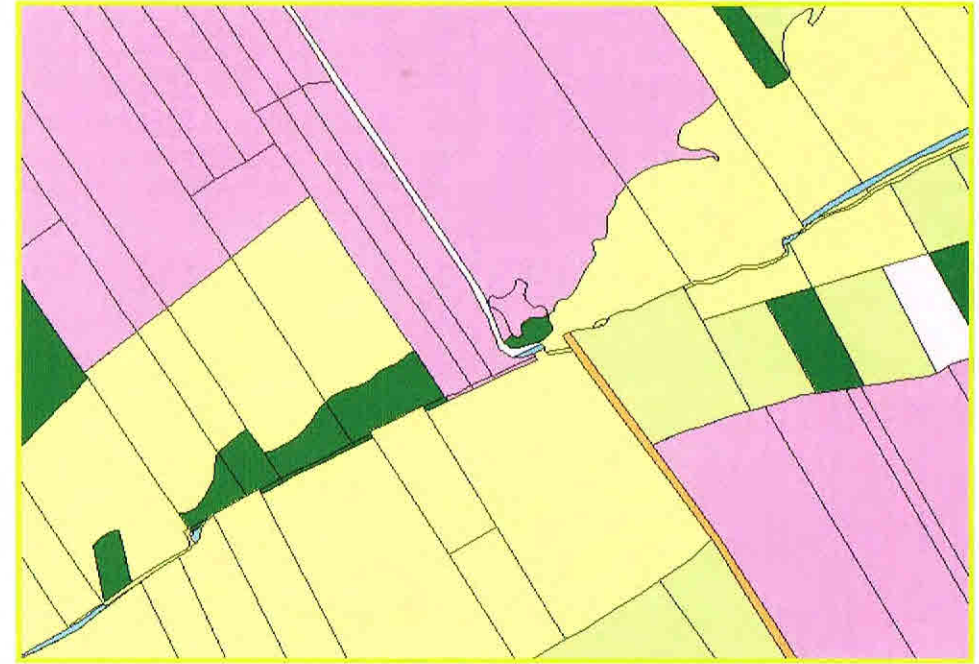
Een schans is een verdedigingswerk, een opgeworpen versterking in het veld, waar soldaten bescherming vinden tegen de vijand. Om de zuidelijke grens van Friesland te verdedigen werden onder andere de schansen Bekhof, De Blesse en Slijkenburg opgeworpen aan de toen belangrijke toegangswegen van Friesland. De Bekhofschans ligt tussen Oldeberkoop en Boyl, maar Oldeberkoop had nóg een schans. Die moet veel groter geweest zijn dan de schans bij Bekhof en lag bij de brug over de Kuunder richting Oudehorne. Waar die schans precies lag weet men niet, maar de laatste tijd zijn er weer veel onderzoeken om die plek te vinden. Over de rol die de Bekhofschans heeft gespeeld gedurende de Spaanse tijd is eigenlijk niet veel bekend.

De brug over de Lende bij de Bekhofschans. Je kunt op deze foto goed zien hoe de weg vroeger om de schans heen liep. Toen de weg in 1922 werd opgeknapt is een deel van de schans gesloopt. De weg zoals die er nu ligt, ligt voor een deel over het westelijke deel van de schans. In de weg kun je dat deel sinds kort terugvinden.

Deze punt van klinkers herinnert aan het westelijke deel van de Bekhofschans.

Op deze kaart zie je in het midden de Bekhofschans. De witte 'streep' naar boven is de weg naar Oldeberkoop.

Je ziet op deze luchtfoto de Bekhofschans en het gebied eromheen. Het is dezelfde omgeving als die op de kaart hierboven is aangegeven. Van rechtsboven naar links-

DE JAREN 1672 EN 1673

Er is meer bekend over de tijd toen ons land te maken kreeg met een invasie van de troepen van de Bisschop van Munster aan het eind van de 17e eeuw. Die invasie is aan onze streek zeker niet ongemerkt voorbij gegaan. Tijdens het rampjaar 1672 en het daarop volgende jaar is de Bekhofschans zeker weer als verdedigingswerk gebruikt. Frankrijk, Munster en Keulen vielen in die periode de Republiek der Verenigde Ne-

derlanden binnen. De legers uit Munster en Keulen kwamen naar het noorden van ons land en veroverden Drenthe en Overijssel. Het lag voor de hand dat Friesland het volgende doelwit zou worden.

Om zich zo goed mogelijk te beschermen werden de intussen verwaarloosde en soms verdwenen schansen die een eeuw eerder ook dienst hadden gedaan, weer in staat van paraatheid gebracht. Daarnaast werden in de Lende en de Kuunder dammen opgeworpen waardoor de landerijen aan weerszijden van deze riviertjes onder water kwamen te staan.

Het geheel van schansen en de overstromde gebieden werd de 'Linde- en Tjongerlinie' genoemd. De Bekhofschans maakte daar, heel begrijpelijk, onderdeel van uit.

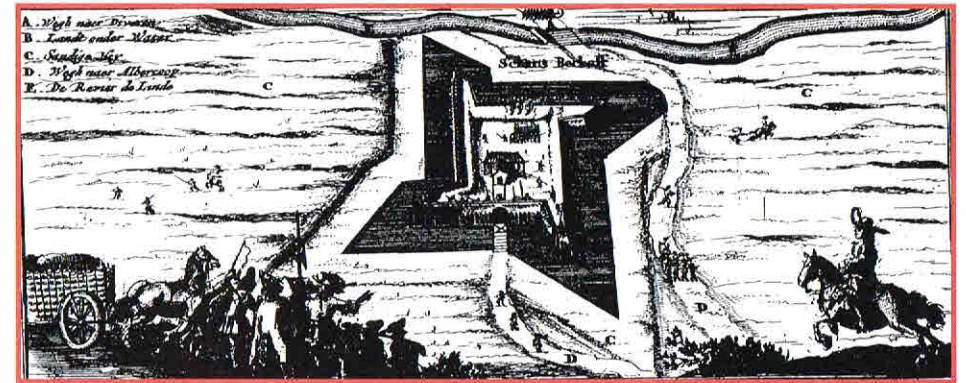
Om Friesland tegen de vijand te helpen beschermen, werden, behalve in de schans, ook in Oldeberkoop troepen gelegerd. De dragonders en twee regimenten infanterie stonden onder commando van de in die tijd zeer bekende kolonel Brandt.

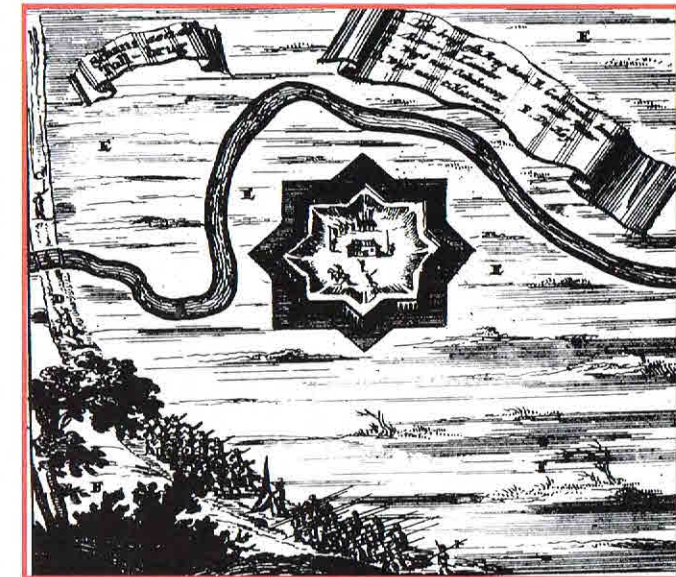
Op 24 en 25 augustus 1673 was er een grote aanval in ons gebied door de troepen van de bisschop van Munster ('Bommen Berend').

Op 24 en 25 augustus 1673 was er een grote aanval door de troepen van 'Bommen Berend', zoals de Bisschop van Munster in de volksmond werd genoemd. Kolonel Brandt kon weinig anders doen dan voor de vijand te vluchten naar de andere schans, die in de buurt van de Tolbrug over de Kuunder was ingericht.

Verder dan Oldeberkoop zijn de Bisschoppelijke troepen trouwens niet gekomen. Eind augustus 1673 dropen de vreemde troepen weer af. De Bekhofschans werd onmiddellijk weer in de oude staat hersteld en opnieuw door Friese soldaten bezet. Aan een periode, die ook in onze omgeving zeker veel ellende heeft veroorzaakt, kwam daarmee een einde.

Een soort plattegrond van de Bekhofschans, zoals die er ooit moet hebben uitgezien. De schans was vrij klein, zo'n 22,5 bij 22,5 meter. Rechts van de schans zie je de weg, aan de bovenkant de brug over de Lende.

De schans bij de Tolbrug over de rivier de Kuunder in Oldeberkoop. Van de schans werd eerder gedacht dat deze erg klein was, maar waarschijnlijk was de Tolbrugschans juist behoorlijk groot. Momenteel is men op zoek naar de plek waar de schans gelegen moet hebben.

Het oude kanon van de Bekhofschan staat nog altijd te pronk in het dorp Oldeberkoop.

KANON

De naam Bekhofschan leeft nog altijd bij de mensen en de plek waar de schans lag is altijd herkenbaar gebleven. Misschien was de oude eik bovenop de schans de laatste jaren wel het meest bekend. Toch kwam daar op 13 oktober 1979 nog iets heel bijzonders bij, toen werd er in de Bekhofschan een kanon gevonden.

Na een opknapbeurt staat het kanon vanaf die tijd te pronk in het dorp Oldeberkoop.

In 1910 kwamen er ook schoolkinderen een kijkje nemen bij de Bekhofschan. Net als op de foto op bladzijde 4 zie je de prachtige oude eik nog in volle glorie.

DE NAAM BEKHOFSCHANS

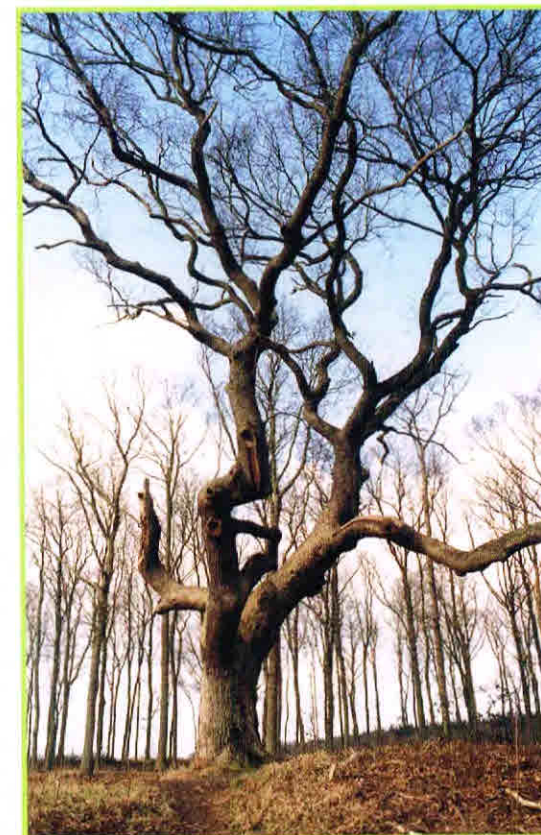
Over de naam Bekhofschan doen verschillende verhalen de ronde. Zo zou er vlakbij de schans een boerderij hebben gestaan die de Beekhof heette. De schans zou naar die boerderij genoemd zijn.

Er is nóg een verhaal, en dat verhaal is eigenlijk veel leuker! Het verhaal is in het Stellingwerfs, maar of het allemaal wel waar is...

BEKHOF

Et jaor 1672 was een rampjaor. Want in dat jaor trokken soldaoten uut Munster en Keulen et noorden van oons laand binnen.

Doe ze deur Overiessel en Drenthe henne weren, kwammen ze veur de Lende. Ok bij Berkoop. Mar daar weren ze d'r klaor veur, daar was now een schaans. En die schaans was bezet mit soldaoten. Laot ze mar kommen, hebben de Stellingwarvers doe grif docht, want ze reddten et nooit. Oonze Berkoper

De oude eik ongeveer 15 jaar geleden.

Van de oude eik is ondertussen niet veel meer over.

schaans, daar kommen ze nooit bi 'jlanges.

In augustus 1673, om percies te wezen op 'e middag van de 24e augustus 1673, rokten de Duutse soldaoten op in de richting van de Berkoper schaans. Boven op de schaanswal ston een schildwaacht en die kon naor et zuden toe et hiele heer en veer overkieken. De man ston lekker wat in et naozoemerzunnegien mit de rogge tegen iene van de ekelbomen, die op de schaanswal gruiiden. Ogen eupen, geweer bij de voete, pupe op 'e lippe. Hi 'j maekte him hielemaole niet neer, want hij zag in de veerste veerte nog niks dat op een vi'jaand leek.

Mar die was d'r wel. En al dichtebij ok. Want de legeranvoerder van de Duutsters hadde een peer verkenners veuruut stuurd, om te kieken hoe as 'i spul d'r bij ston an de Lende. De verkenners weren plat op 'e boek achter heidehoogten en bentepollen langes

scharveld tot al stief an de Lende toe. En daor laggen ze now te loeren aachter een dichte gaegelpolle. Ze zaggen de schildwaacht op 'e schaanswal dudelik staon en an zien meniere van doen zaggen ze ok wel, dat de man heur nog niet in de smiezen hadde.

Doe scheufiene van die verkenners zien musket - zo muumden ze doe een geweer - een aentien veuruut, en legde de loop op een balstien, bij wieze van steun. Hij mikte lange en sekuur op 'e schildwaacht. Die ston daor tegen de ekkelboom en zag nog mar altied gien onraad.

Mar doe inienen schrok hij him et mikmak!

Wat was d'r gebeurd?

De verkenner an de ere kaant van de Lende hadde de schildwaacht mooi percies op 'e korrel kregen, recht veur de kop. Doe hadde hij de haene overhaeld, mar mit dat bij dat dee was de loop van de balstien ofgleden. Daordeur had et geweer een hottien kregen en et schot was mis.

Now ja, mis is aenlik niet hielemaal et goeie woord, want de koegel die over de Lende gieselde raekte wel niet de schildwaacht, mar wel de pupe, die hij op 'e lippe hadde. Dat was een kalken pupe, dat dat ding knetterde in wel duzend gruzelementen. Gien wonder dat die schildwaacht him et aepezoer schrok. Hij leut him drekt plat op 't lief aachter de ekkelboom valen en hij vuulde es an zien gezichte as alles d'r nog an zat.

Gelokkig was de boel nog hiel, alliend de neuze was wat schenneleseerd. Mar dat was de muuite niet aj rekenen hoe et ankommen kund hadde.

'Hè...,' zee de schildwaacht in himzels, 'hè, hè, dat was krek bij de bek of!' En hij zochtte van oplochting. Now, geliek hadde hij, dat was zeker krek bij de bek of west.

Laeter, doe de oorlog al oflopen was, doe zwetste die schildwaacht zeuven zak vol tegen iederiene die 't mar heuren wol over zien oorlogsaeventuur, wat hij op 'e snaoren of overleefd hadde. En hietied had hij et dan mar weer over 'krek bij de bek of'. En de meensken, die naor zien verhael luusterden, die vertelden et weer wieder en hietied mar weer kwam dat 'bij de bek of' op 'e bodden.

In et laeste kende zowat iederiene dat verhael van 'bij de bek of'. En as ze et over et plak hadden waor him dat ofspeuld hadde, dan wodde d'r alliend mar zegd: daor bij die bek of, ie weten ja wel.

En zo is dat 'bek of' middertied an dat plak hangen bleven. In et vervolg hietie et hier bij de Lende gewoon 'bek of'. Laeter is d'r een h-gien tussen kommen, mar alliend mar omdat et woord him dan wat makkeliker zeggen leut, uut gemakzucht zoj dus wel zeggen kunnen. Zo wodde et dus Bekhof en de schaans kreeg de naeme Bekhofschaans. En doe d'r daor laeter een batte over de Lende kwam, een tille, doe wodde dat de Bekhofville. En now is d'r al een weg, die Bekhofweg hiet!

De ekkelboom, waor die schildwaacht tegenan ston op 'e middag van de 24e augustus 1673, die staot d'r nog altied. Op een stokkien van de oolde schaanswal, dat d'r ok nog overbleven is. Die ekkelboom het now nao al die jaoren al een hiele dikke stamme kregen.

De boom wodt de laeste jaoren wel hadde minder, mar nog elke meitied spruut hij uut, en elke meitied kommen d'r nog blaeden an. En zo staot d'r, as et springlevende bewies van dit waore verhael, nog altied de ekkelboom op 'e oolde wal van de schaans van Bek(h)of!

(Een bewerking van het verhaal 'Bekhof' uit de bundel 'Wie hunnig hebben wil...' van J.W. Nijholt, uitgegeven door de Stichting Stellingwarver Schrieversronte in 1986)

OPDRACHTEN

Opdracht 1

Beantwoord de volgende vragen:

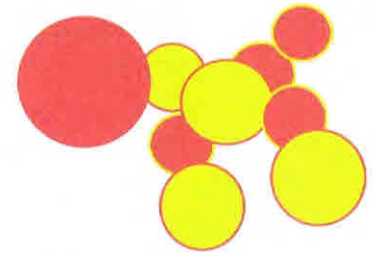
1. Wanneer was de Tachtigjarige oorlog?

2. Vanaf welk jaartal is Nederland een zelfstandig land?

3. Welk land trok als vijand ons land binnen, en waarom?

4. De Spanjaarden vielen ook, o.a. via de Stellingwerven, Friesland binnen. Wat deden de Staten van Friesland om dat zoveel mogelijk te voorkomen?

5. Wanneer werd de Bekhofschan aangelegd, en waarom juist op die plek?

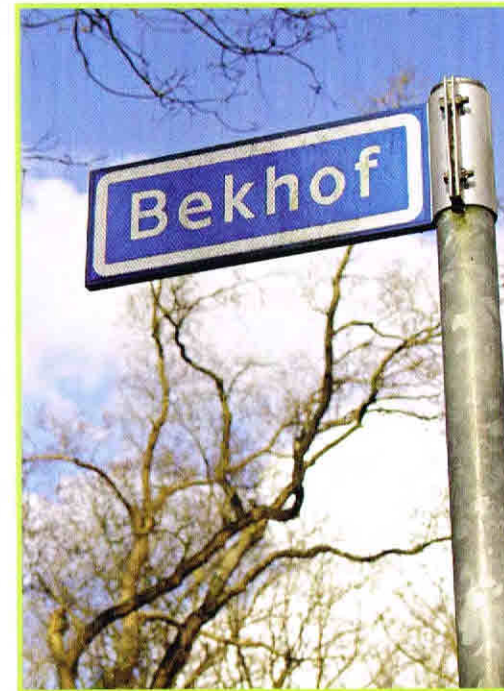
.....
.....
.....
.....
.....
6. Wie vielen aan het eind van de 17e eeuw de Republiek der Verenigde Nederlanden binnen?

.....
.....
.....
.....
.....
7. Wat werd er gedaan om Friesland tegen deze nieuwe vijand te beschermen?

.....
.....
.....
.....
8. Hoe werd het hele verdedigingsgebied wel genoemd?

.....
.....
.....
.....
9. Kolonel Brandt had de leiding over de dragonders en twee regimenten infanterie bij de Bekhofschanse, maar moest in 1673 voor de vijand vluchten. Waar vluchtte hij met z'n troepen naar toe?

.....
.....
.....
.....
10. In de Stellingwerven waren er vroeger nog meer schansen. Noem er tenminste twee:

Vertel in het kort hoe de Bekhofschanse, volgens het verhaal, aan z'n naam is gekomen:

Vertaal de volgende zinnestjes in het Nederlands:

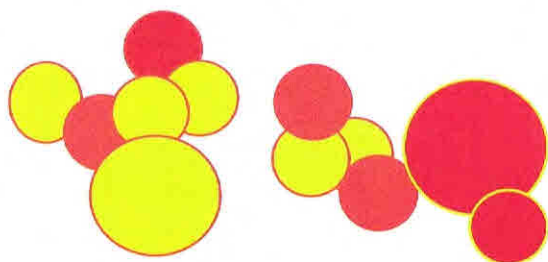
1. In augustus 1673 rokten de Duutse soldaoten op in de richting van de Berkoper schaans.

2. De schildwaacht ston in et naozoemerzunnegien mit de rogge tegen een ekkelboom.

3. Ze zaggen de schildwaacht op 'e schaanswal dudelik staon.

4. Hi'j leut him plat op,'t lief aachter de ekkelboom valen.

5. Elke meitied spruut de ekkelboom uut en elke meitied kommen d'r nog blaeden an.

In het Stellingwerfse verhaal zie je een paar keer een uitdrukking staan:

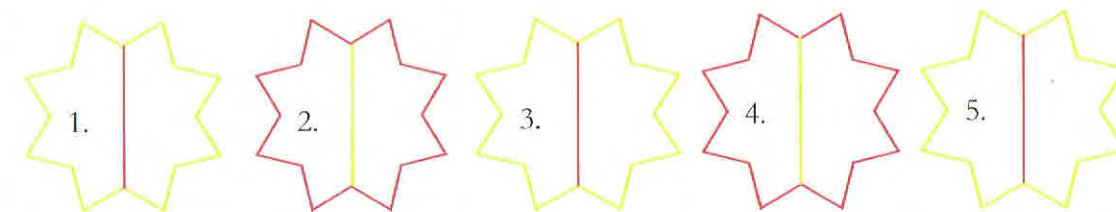
Hi'j schrok him et mikmak en de schildwaacht schrok him et aepezoer. Deze twee uitdrukkingen betekenen hetzelfde. Maar wát betekenen ze volgens jou?

Ook de volgende uitdrukking staat in het verhaal:

De schildwaacht zweerde zeuven zak vol. Wat zou deze uitdrukking betekenen?

Je ziet hieronder nog vijf uitdrukkingen staan. Die in het eerste rijtje zijn in het Stellingwerfs. Daarnaast staat de betekenis ervan in het Nederlands. Alleen... de volgorde klopt niet! Welke betekenis hoort volgens jou bij welke uitdrukking?

1. De voegelties in de vingers hebben	a. Parmantig lopen
2. Hi'j het de aep binnen	b. Heel erg dom
3. Stappen as een keuterse haene	c. Hij heeft het financieel goed voor elkaar
4. Vechten as katten en honnen	d. Tintelende vingers hebben door de kou
5. Zo dom as et aachteraende van een koe	e. Veel ruzie hebben

Je ziet hieronder rijtjes met namen van bomen en struiken. Die namen zijn in het Stellingwerfs, het Engels en het Nederlands. Omcirkel steeds de Stellingwerfer naam van elke boom of struik:

ekkelboom	populier	beuk
oak	klaeterjaeger	beech
eik	poplar	beuk
sapieenhooft	berk	vleer
mountain ash	birk	elder
lijsterbes	birch	vlier
els	gaegelpolle	honeysuckle
alder	gale	zoegepap
elzenboom	gagel	kamperfoelie

DOORSTREEPPUZZEL

In de puzzel zijn woorden verstopt die ook in het verhaal over de naam van de Bekhofschanis voorkomen. Alle woorden zie je onder de puzzel, in alfabetische volgorde, staan. De woorden kunnen horizontaal, vertikaal of diagonaal verstopt zijn, en soms nog achterstevoren ook!

Als je alle woorden weggestreept hebt, blijven er zeven letters over. Die zeven letters vormen achter elkaar, van linksboven naar rechtsonder, nog een woord. Welk woord is dat?

R	S	R	E	V	R	A	W	G	N	I	L	L	E	T	S
A	C	E	E	W	B	L	E	S	S	E	I	R	E	V	O
M	H	L	T	E	R	E	N	E	I	R	E	D	E	I	L
P	A	L	R	G	U	H	A	E	N	E	E	R	M	E	D
J	A	O	E	M	U	R	E	E	H	E	H	E	R	L	A
A	N	P	E	O	K	K	I	R	P	A	I	R	N	L	O
O	S	E	V	O	E	T	E	U	E	T	N	E	E	O	T
R	W	T	O	B	S	N	P	L	I	E	Z	O	U	P	E
D	A	N	F	L	N	N	R	E	D	E	W	Z	Z	L	N
N	L	E	A	E	E	E	D	U	I	D	O	E	E	E	E
A	B	B	K	K	R	P	Z	M	S	I	M	P	G	G	G
A	O	R	L	K	O	P	S	T	A	M	M	E	O	E	G
I'J	E	A	P	E	F	I	R	G	E	T	T	A	B	A	O
V	K	S	C	H	I	L	D	W	A	A	C	H	T	G	R

aepezoer	geweer	meitied	schaanswal	verhael
balstien	grif	mis	schildwaacht	verkennen
batte	haene	neer	sekuur	vi'jaand
bentepolle	heer	neuze	smiezen	voete
boek	iederiene	of	soldaoten	weg
doe	kalken puppe	overiessel	stamme	zuden
ekkelboom	krek	rampjaor	stellingwarvers	
gaegelpolle	lippe	rogge	veerte	

Het gezochte woord is:.....

Stichting Stellingwarver Schrieversronte
Willinge Prinsstraat 10
8421 PE Oldeberkoop